Stimuleringsfonds voor Architectuur

the Netherlands Architecture Fund

Postbus 29066
3001 GB Rotterdam

t (010) 436 16 00
f (010) 436 06 39

www.architectuurfonds.nl

Tekst
LOLA landscape architects: Cees van der Veeken, Eric-Jan Pleijster, Peter Veenstra

Redactie
Jelte Boeijenga

Eindredactie
Anneloes van der Leun

Vormgeving
Manifesta, Rotterdam

Drukwerk
GTV Oosterhout

Niets van deze uitgave mag zonder uitdrukkelijke toestemming van de makers worden gereproduceerd.

Uitgave van het Stimuleringsfonds voor Architectuur, november 2011

Het onderzoek is uitgevoerd door:
LOLA landscape architects
1e Middellandstraat 103
3021 BD Rotterdam
info@lolaweb.nl
www.lolaweb.nl

In samenwerking met
Wageningen Universiteit – Alterra

Onderzoeksteam LOLA landscape architects
Cees van der Veeken, Peter Veenstra, Eric-Jan Pleijster, Maira Bos, Valeria Zamboni, Francesco Garofalo, Marieke de Keijzer

Fotografie
LOLA landscape architects: Cees van der Veeken, Eric-Jan Pleijster, Peter Veenstra, Marieke de Keijzer

Begeleiding
dS+V Rotterdam, Deelgemeente Charlois, WUR – Alterra

In opdracht van
Stimuleringsfonds voor de Architectuur, dS+V Rotterdam, Deelgemeente Charlois

Met dank aan
Waterschap Hollandse Delta, Provincie Zuid-Holland, BOOR

Financiële ondersteuning
Stimuleringsfonds voor Architectuur

Wastescape, Veenduin

Ontwerpend onderzoek

Het Stimuleringsfonds voor Architectuur werkt aan het verstevigen van de onderzoekscultuur, waarbij een wisselwerking tussen theorie en praktijk wenselijk is. Het bevorderen van innovatief ruimtelijk onderzoek en het versterken van de positie van het ontwerp zijn prioriteiten in het beleid. Het fonds ondersteunt daarom ontwerpend onderzoek met de deelregeling Onderzoek en ontwerp en met de Open Oproep voor ontwerpend onderzoek, waarvan er jaarlijks twee worden uitgeschreven. Om de resultaten van ontwerpende onderzoeken onder een breed publiek te verspreiden is de krant *Lay-out* ontwikkeld. Ook organiseren we incidenteel bijeenkomsten en expertmeetings om de resultaten van gesubsidieerd onderzoek zo goed mogelijk bekend te maken onder relevante doelgroepen.

Het fonds subsidieert ontwerpend onderzoek Enkele voorbeelden zijn:

Wastescapes

Vera Yanovshtchinsky architecten onderzoekt de ontwikkelingskansen van voormalige vuilstortplaatsen in Nederland. Deze plaatsen vertegenwoordigen samen een groot oppervlak dat niet wordt benut, terwijl ruimte schaars is in Nederland. Afvalbergen kunnen heel goed worden gebruikt als bodem voor nieuwe ontwikkelingen. Bijkomstig voordeel is dat andere waardevolle landschappelijke gebieden kunnen worden gespaard en verrijkt.
Werkend aan een stedenbouwkundige herinrichting van de Bavelse Berg, een voormalige afvalberging bij Breda, ontstond het idee om het potentieel van voormalige afvalbergingen in het algemeen te onderzoeken. De functie van vuilstortplaatsen bij steden is verdwenen. Kunnen deze locaties op een zinvolle wijze worden teruggegeven aan de stad? Welke specifieke strategieën zijn hiervoor nodig?
Om inzicht te krijgen in de omvang van deze herontwikkelingsopgave is een inventarisatie en typologische indeling gemaakt van stortplaatsen in Nederland.
Veel voormalige vuilstortlocaties liggen niet in de weg en kosten geen geld. Het is anders voor afvalbergingen die vallen onder de Afvalstoffenwet (1979) en Leemtewet (1996). Dit zijn afvalbergingen die actief worden beheerd en dus geld kosten. Met ontwikkeling van deze locaties ontstaat de kans juist geld te genereren.
Vooral grotere locaties, met een totale oppervlakte van een middelgrote stad, zijn belangrijk voor dit onderzoek vanwege hun enorme ontwikkelingspotentieel. Er is een parallel te trekken met succesvol getransformeerde gebieden zoals Zollverein (van steenkool naar recreatie), Wunderland Kalkar (van kerncentrale naar pretpark), Parc de Buttes Chaumont (van steengroeve naar stadspark) en The High Line (van spoorwegviaduct naar voetgangerspark). Steeds is het negatieve imago van de locatie omgebogen naar een positief beeld, juist doordat het zich onderscheidt van de omgeving.
Voor drie vuilstortplaatsen zijn scenario's en ruimtelijke concepten ontwikkeld. Uitgaande van het bestendigen en expliciet maken van het verschil tussen locatie en omgeving, naast diversiteit in programma en vormgeving. De resultaten van het onderzoek zijn gepubliceerd op de website www.wastescape.nl en in een cahier.

De dood in het landschap

Het onderzoek 'Landschap in nalatenschap' van Vollmer & Partners partners richt zich op de mogelijkheden tot inpassing van natuurbegraafplaatsen in Nederland, in combinatie met nieuwe natuur. Een combinatie die recent meer aandacht heeft gekregen vanwege de toenemende ruimtebehoefte bij begraafplaatsen en de druk op natuurgebieden.
Tijdens locatiebezoeken in binnen- en buitenland bleek dat iedere natuurbegraafplaats anders wordt ingevuld en dat er verschillende regels zijn, bijvoorbeeld wat betreft het plaatsen van gedenktekens. De inventarisatie is aangevuld met literatuurstudie, die inzicht biedt in de maatschappelijke ontwikkelingen, ecologische randvoorwaarden, kostenaspecten en beleidskaders waarmee men te maken krijgt.
Er zijn acht locaties gekozen die de verschillende landschapstypen van Nederland vertegenwoordigen, zodat een breed palet aan voorbeelden ontstaat. In overleg met een klankbordgroep zijn vier locaties toegevoegd waarin cultureel erfgoed en transformatie een rol spelen. Iedere locatie is geanalyseerd (plaats en landschap). In de ontwerpen toont Vollmer & Partners mogelijkheden voor inrichting en ontsluiting van gebieden.

Herstel agrarisch landschap op zandgronden

Door het herstellen van houtwallen in overeenstemming met de historische indeling ontstaat een betere hechting tussen de dorpskern en het heidegebied. De ceremonie- en grafruimten zijn als 'kamers' in het landschap gevoegd.

Natuurbegraafplaats in boomgaard

In de Betuwe is een natuurbegraafplaats gecombineerd met een boomgaard bij het entree van het dorp. De boomgaard kan worden beheerd door verenigingen die zich inzetten voor het behoud van (bijzondere) soorten, maar die nu de kosten van een boomgaard niet kunnen dragen. De bomen of elementen kunnen dienen als gedenktekens. Er zijn technische ingrepen nodig om te voldoen aan de vereiste drooglegging van het graf. Vollmer & Partners heeft alle ontwerpen doorgerekend. Dit kosten- en batenoverzicht maakt het makkelijker om met partijen te spreken over daadwerkelijke toepassing van natuurbegraafplaatsen.

Een samenvatting en het complete verslag van het onderzoek zijn te downloaden van de website van Vollmer & Partners. www.vp.nl

Het SfA ondersteunde onlangs ook een startsubsidie voor het onderzoek Begraafplaats 2.0. Bureau Zichtlijn wil de toekomstige ontwikkelingen van begraafplaatsen onderzoeken. Het onderzoek bestaat uit een analyse naar huidige begraafplaatsen en het ontwikkelen van een visie op basis van de toekomstige vraag. Hoe zijn standaard begraafplaatsen te transformeren tot een nieuw type? www.zichtlijn.nl

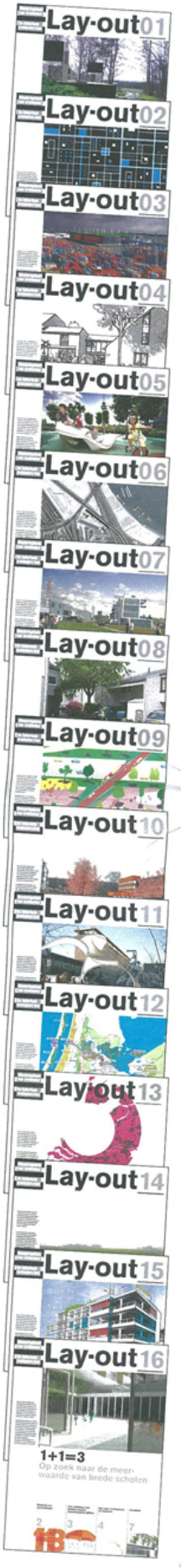

Geef u nu op voor een gratis abonnement op *Lay-out*, krant voor ontwerpend onderzoek. Mail uw naam en adresgegevens naar sfa@architectuurfonds.nl Alle nummers zijn te downloaden via www.architectuurfonds.nl